

El llibre de relats *Dones* (1997): una lectura suggeridora per a l'aula

Anna Esteve Guillén
Universitat d'Alacant

Són moltes les reflexions que ha generat en l'àmbit de l'educació la manca d'interès per la lectura que manifesten les generacions més joves de la societat. És cert que, a hores d'ara, el temps de lleure que poden dedicar a aquesta activitat intel·lectual, desprestigiada i bàsica per desenvolupar la capacitat creadora de l'individu i, al capdavall, humanitzadora, l'ocupen altres moltes activitats d'oci servils de la cultura de la imatge i molt més enlluernadores.

El repte dels ensenyants és, doncs, fer de la lectura una altra possibilitat de diversió atractiva i atractiva per a l'alumnat; propiciar, sense imposicions, un primer contacte engrescador que els descobrisca el plaer de la lectura i siga capaç de crear-hi un hàbit de lectura, al temps que potencie la capacitat d'imaginar móns, i no solament d'empassar-se'ls. En aquest sentit resulta sobrer subratllar la importància cabdal que té oferir un ventall de possibles lectures adequades al tipus d'alumnat amb què treballem. Concretament, les activitats que ací presentem van adreçades a l'alumnat dels darrers cursos de secundària.

La nostra intenció és proposar una de les darreres obres de l'escriptora alcoiana Isabel-Clara Simó: *Dones*, com a text literari a partir del qual treballar la interacció entre lectura i escriptura, alhora que emfasitzem i potenciem la interpretació crítica, la reflexió i el judici personal dels alumnes, sempre mirant de respondre als continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals de la realitat educativa. Ens centrarem, no tant a demostrar la multiplicitat d'aspectes que aquest recull de narracions breus vertebrades per la figura de la dona ens ofereix per a treballar a l'aula, com en proposar algunes activitats, d'entre les moltes possibles, que s'hi podrien plantejar.

L'èxit de les novel·les de l'escriptora valenciana entre el jovent i la preferència de gran part del professorat a l'hora d'incloure-les en les seues programacions són tota una garantia. Factors com ara el model de llengua, farcit d'expressions fetes i impregnat de la vitalitat del carrer, la brevetat i la independència de les històries plantegen avantatges per al treball a l'aula; a més a més, els temes que es van enfilant al llarg de les diferents narracions connecten amb els adolescents i poden aproximar-los a la lectura-escriptura. Molts valors i actituds es desprenen d'aquesta referència directa al món que ens envolta, dels aspectes socials que hi

tracta, la qual cosa dóna una imatge de la literatura molt més propera a l'alumnat i més significativa dins el seu univers. És ara quan estaran capacitats per relacionar conceptes i emetre els seus propis judicis. D'altra banda, com a creació literària permet analitzar diferents elements narratius com els procediments, els tipus de narrador, etc.

Per tal de comprovar aquestes premisses proposem activitats de dos tipus: unes versaran sobre el procés de lectura i escriptura i d'altres generaran el debat i la reflexió.

Propostad'activitats

Dins de les activitats del primer grup, cal començar per la creació d'expectatives sobre el llibre, algunes tècniques podrien ser deduir a partir del títol i la portada el gènere de l'obra (novel·la, contes, teatre, etc.), llegir el primer paràgraf de cada història i imaginar-ne el tema (i, per deducció, el de tota l'obra), per a tot seguit intentar de lligar aquests primers paràgrafs seleccionats i crear una possible història.

El pas següent és la lectura personal que, després d'un període de temps no massa prolongat, ens permetrà treballar entre altres elements els procediments narratius: narració, descripció, diàleg. Un exercici consistirà a identificar-los als relats i establir un ordre de predomini. Així, establim les característiques de cada procediment. En un pla més creatiu els alumnes hauran de triar una descripció com ara la de la captaire ("La foto") i mirar de dibuixar-la, bé de manera realista, bé fent una caricatura. Ací els artistes de la ploma es podran lluir i interessar-se també per l'altre vessant del còmic: la lletra. També poden, a imitació de l'autora, descriure's ells mateixos i descriure el company, intercanviar després els resultats per observar els trets físics i morals que han destacat. Hi coincideixen?. Els diferents punts de vista que mostraran aquestes descripcions ens permetran enllaçar amb el tema del narrador.

Ara, els demanarem exemplificar els diferents tipus de narrador (monòleg, narrador intern, coincident o no amb el protagonista, narrador extern ...) que troben en les històries i deduir-ne els efectes que tenen en la lectura: to confessional que busca la complicitat i la major identificació amb el lector, distanciament d'observador extern més objectiu que obliga el lector a deduir i reflexionar-hi, grau de versemblança... Resolta la fase d'identificació els farem treballar una mica més proposant-los de contar la història "La presidenta", des del punt de vista d'un dels directius de l'empresa. Amb aquests canvis de perspectiva l'alumnat, alhora que s'adona dels recursos que fa servir l'escriptor per a aconseguir l'efecte desitjat, duu a la pràctica diversos

processos lingüístics interessants per a l'aprenentatge de la llengua (verbs, pronoms, deíctics, etc.)

Un últim feix de pràctiques de lectura-escritura podria inscriure's en les relatives fites entre gèneres literaris. Una possible aplicació seria l'adaptació d'algun relat de *Dones* a d'altres gèneres: "ets un romancer?" En cas que ho siga l'oferirem triar una de les històries i enumerar aquells aspectes que hauria de desenvolupar per a convertir-la en una novel·la. "Ets un teatreter?" Si ho és l'animarem a representar el relat que més l'haja agradat amb alguns dels seus companys. Els aplaudiments o els xiulets de la resta de la classe seran una primera avaluació que pot anar acompanyada d'una opinió escrita i anònima amb la qual assajaran de fer de crític teatral.

Pel que fa al segon grup d'activitats dedicades a la reflexió i l'expressió d'un judici crític, l'obra de l'escriptora valenciana ens pot servir, per exemple, com a punt de partida per a estudiar la presència de dones escriptores al llarg de la història de la literatura catalana (i desfer el tòpic d'un estil i una temàtica pròpies); la pregunta seria: *Dones*, una reivindicació feminista? Amb aquest propòsit plantejarem exercicis per assenyalar els trets tradicionalment vinculats a la dona que hi apareguen: sacrifici ("Pardalets", "*Nike-a*"), dependència econòmica ("El bon suís"), "poders" sobre l'home ("Lliure"), submissió: maltractaments ("Amor de mare"), obsessió per l'amor ("Si m'estimessis"). La reflexió s'encetaria amb un enunciat com ara: Consideres que són innats a la dona aquests trets o, més aïna, resultat d'una situació historicosocial determinada. Argumenta la resposta; pots començar contrastant les condicions, valors i circumstàncies que va viure ta mare amb les teues pròpies.

Un altre flanc a explotar és una lectura de l'obra que pose l'accent en el paper de la dona en la societat actual: inconvenients i avantatges (ens podem basar en els relats: "Passat'ho bé, Reme", "Ja t'ho deia jo", "La cosina Amàlia"). Dins aquest marc sembla coherent introduir les noves relacions que s'estableixen entre home i dona. Per això, plantejarem l'anàlisi dels diferents tipus de dona que ofereix l'autora per observar l'autocrítica que en fa (veg. "Si m'estimessis" o "L'àvia Sixta"). Complementant aquesta proposta veuríem també els models d'homes i la conseqüent visió crítica. Arribats a aquest punt podrem començar a extraure conclusions amb exercicis com ara rescriure alguna història fent un home protagonista, per evidenciar les diferències en el comportament respecte de l'original femení. I més encara,

contrastar les històries rescrits per un alumne i per una alumna amb la intenció de mostrar la capacitat de crítica constructiva d'elles i d'autocrítica, per part d'ells.

No volem acabar aquesta proposta didàctica sense assenyalar la diversitat de temes socials que hi podem organitzar en una taula de debat; temes com ara l'homosexualitat ("Ja t'ho deia jo"), l'anorèxia ("La cosina Amàlia"), la prostitució ("Passa-t'ho bé, Reme"), l'abandó de la gent gran ("L'àvia Sixta")... Els alumnes recolliran, per grups, tota mena d'informació -llibres, pel·lícules, periòdics, associacions, mèdics, testimonis o experiències properes...- per exposar-la després a classe i generar un diàleg obert.

Dones és un llibre que permet moltes més activitats; nosaltres només oferim un primer tast que pretén ser suggeridor i capaç d'animar els ensenyants a descobrir-hi noves activitats. El reclam continua sent iniciar els alumnes al gaudi de llegir i donen les eines perquè, a poc a poc, s'interessen en aquest viatge d'anada i de tornada que és la lectura i l'escriptura. *Dones*, d'Isabel-Clara Simó, pot ser un bon principi.